

Svar å pågelistå nr 80 Öskarnen, tale-
sätt och skämt om olika bygders innermare.

Öskarnen som utgör hela bygdens innermare
var ofta endast en hänvisning till ettur läge i
förhållande till kusten. En man från min hem-
ort, Öskarns-trakten, till centrum så kallade man
hän folket västerut för vesterlöningar i de tala-
de ö var vesterlörens, österut hade man österlän-
ningarna hitom Ystad. Bortom Ystad hette det
sin sin (vidan) österlen ö folket där kallade man
ämnings på skämt, för östergässingar. I syd-
väst kallade man, på släbsläkten, de rika släbsarna
eller symbyarna som visserligen ansågs för dygga
men också för goda husbönder. Öskarns ungdom
sökte sig gärna tillfrån det som tjänstfolk, som
igen ö var vesterlörens i målet, något som lätt bet
på ö hos många kunde rätta poas till ut därifrån
personen vistades ett eller ett par år i L. Öby eller

Glommens dyngre. Från öster till väster gick i allmän-
het denna flyttning av tjänstefolk åtminstone
under 1800-talet senare hälft.

Folket normalt kallades skroarna. Längre normalt
karakteriserades de dels efter orter; gröngräsa, små-
lärvingja & vejskjutta & även i någon mån nämnde
man dalhullen, om benämningen dalhulldotter är in-
dividuell eller en mera utbredd frukt av folks humma-
ret jag ej min jag har hört den. Så gick också folk
annipå namn efter yrke & yrkesställning: stia-
mamma & pumpamamma, karta-borra & slava-mamma
= stöjarkandare. En sådan som slog mig nu i Pump-
kan kalla sin Pumpstid gått under benämningen
Hal-borra gröngräsa man & man emellan.

En annan man som på 1840-talet kom från gröngrä-
sa byggdes liksom med ett stöcken till tillfälliga med
den kallade man här allmänt, trätt utrot vad man
var att vänta, på "väldes mannen" & det ingick så

i det allmänna nuddofandet att det överfridde även
på mammens barn i när en dotter till honom gifte
sig här i orten sådes om hennes man att de i början som
i gift me värdes mammens dotter, i jästo pcesestade
mannen sig skämtsamt som värdes mannen, den
var aktade personer. På djupet komde ett sådant orkef-
ligt ohnann rofäs att när en person med lunnr
er gång på skämt luffade på att säga tingslidsman-
ner som ju skulle varit det lämpligaste fick man
mycket roligt däråt. Även skr-mamma (måltän-
ningar) som regelbundet kom till orten med vävke
den oermt vävke berör m.m. i stannade i hus o
gårdar i lagade vävskedar var väl redde personer
Nämmande av giftet med tillägg av - mannen
var vanligare benämning än mannen som man ofta
ej lade på minnet så också specialitet + yfke s. s.
knivar - mer. För personer på en närmare högt kunde
man kombinera platser en giftes man var kommen ifrån

med ypper a. Becka-skäddaren ö Horsa-mickjören (Horse-
lun). En icke ypper man kallade man ofta för frimann ö till-
räde platser som öknamm d. Ola Damm (Dambas) ö Per Haga
Kegghärad i Himminge. De klocke nämndes ofta ofta där de
kunde räkna hemmet: Årums-vägen ö Rödde-Hamman.

Städernas invånare nämndes stäbon. Om Uppstads-
härtingarna som stod på torgdagarna ö höpte upp vid
åbort landsbygden förde till torgs, liksom ägg m. m. kan
jag skriva i annat sammanhang (Tillägg till p. 75)
På lamm delar på en kategori av folk, Luffar släkter-
na som bildade kolsmide här ö där ö de magrare
platserna i orten, i mossar ö fäladde. De nämndes dels
efter orten s. s. Himminge eller Bosebjers ö Bloies
tuttha. De föra nämndes också efter stamman "Leval-
lans" ö de yngre som var mera spridda ö gränsen av
olika närgående rochner, Årös i Östermunkö, Forsjö
i Polborg ö Ålmar ö Skivunge (en moss) ö så i Bleckes
firbelöge, det var Broliarna (spelmans släkten). Tillägg

i Andalusien och man måste man Ullarpe färdra som
nämndes Fredrickjes färdra = Fredrik färdra släkte
och på den en ibland gräns mellan "färdra ö
rektor folk" när det gäller tiden intill i något
över rekolskiftet. På senaste tiden har färdarna
när allt mer uppgått i ortens folk i de gemina
färdar släktena har eller håller på att försvinna.
Så skall de av väg farande, från 60-40 år sedan färd.
Färd Leovallens helt har uppgått i ortens väl ansed.
de befolkning i intill skulle säga den så som om
någon sade något om deras härkomstning. Färdarna
puktade kolonier som gjorde landsvägarna osäkra
ännu långt in över mitten av 1800-talet är helt
borta.

gag har någon gång gjort en sammanställning av in-
dividuellerna i kyrkan som nog finns i Landsmålsar-
kivet i vilka beträffande dessa endast tillägga att
när man här tillade ett kvinnonamn - skall med

uttalst sedan T. ex. Amnes-Nelschan eller Grannbarn-
sehan, förvandlade denna ändelse namnet till
ett ökenamn - här "viddernaavn" som betecknade
att kvinnan ifråga hade dåligt anseende, var en
lösaktig kona eller också en fattarkona. I senare
tid har det andra uttalst-skan uppenbarat be-
tydelsen allt mer så att man tillägg-skan ut-
att ger nägon särprägel åt personen ifråga, det har
blivit s. c. s. ett slangord; stillet för skallsord: ökenamn.
Så var det också med benämningen häring som ju
inte upptät landet än något skallsord eller ökenamn men
här med uttalst "hjäring" betecknade äldre fristat-
lig kvinna. skan var helt ofrånkomligt för i hände
mig i högsta grad främmande här en upplärning för
30-40 år sedan nämnde en äldre kvinnligt anfr-
vanten för häring i så är det nog ofta en fast man
ju har mera friställe för de språkliga skiljaktiga
beterna.

Ordspråk och talesätt som karaktäriserar folket här
har nog ofta haft affärs mannen från andra orter
eller uppköpsmän ö tråtom. * Lånat i det egna arkiv-
vet som i Landsmålsarkivet finns såkert en del
ramsor om orter ö folk som jag skrivit mer sådana
som: I Doume boor di fromme — Västorne kalla
Vallby valla - ö flest "ye" har oth, en by som heter mes-
med, där sjong di en visa en gång om året (Helsing) åtriga
man på kända värt gåtarna vilket nog avser att
visa att en "vejskjut" var uppköps man.

För orten just här hade man talesättet: "Torsje Tjuna-
Skuruppe kältringa ö Skimmunge Fatta" som en
karaktärsring är packat.

Sådana ramsor om orter ö folk har ofta legat i västgöta
målåmninga eller göingarnas vara dialekt man kända
när man upprepade dem ö de eminnas nog också från
dessas främlar i orterna. Men så hade också ortens folk
Talesätt som avsåg att karaktärisera eller friställa

* Ved jag har kommit tilläg har jag aldrig meddelat något sådant till Nordiska museet.

assa. "Vai och om säj sa gringja kjulen" = var om
jag sköta mig själv, syftade på gömgarms skral-
tiga "agetör". Gömgars uppmaning till västern
mår hon stekte potatis: "Stek den bra bruna man"
ö kennes svar: "Men ska ja bruna steka den bruna
i bara vatten?" (med kämmande ö övande ande av dia-
lekten) återgar man för att framkalla gringens jat-
tiga i enkla kortaste man kanske också hans
längda anspråk efter jäder på slättbyggen där han
jätt ovan. Talesättet som också lades i gömgummen
om drängen som skulle rinna vagnen av såg ja
att framkalla den ketter. Slättboenden frågade
drängen som var ny i gring om han snart vagnen
derne varade: "Jaa, ja han snart över allt mer än
i romelifta, där kunde ja inte komma te."
En ske-man, smålandsbonde, övernattade i gård på
slätten o bonden i han resonerade lantbruk o bonden
undrade hur stn smålänningens gård var o ble ganska

fristuffad när han fick höra att den var mycket större
än hans egen & att där fanns platser där ägaren aldrig
satt sin fot men när han så frågade honom många
frågor han hade i fick till svar: "Oja ja han frida
er get varit annat år" fristad kan varför det beträ-
det biför tjänst Västrier skulle vara samma men de
är småänningens yttande som blev ett talesätt
efter honom - ett or-För side man här för
Göingaspik & skobokare har jag hört nämnas
Västboas riken har här flera benämningar: Västbo-
bla är den vanligaste, men man kunde också de gam-
la nämna den mangelbla därför att de först ansågs
ha visat sig där jorden var mangelmängd. Andersbör-
rabor har varit en gammal benämning, man sade
att de först upptäcktes i Andersbors trakten & det i all-
från långt utloppstid. Om det var skämt eller allvar
vet jag inte, men man funderade på om de hade
något för sig igår jorden & en likadan plantor var

"negerna" på andra sidan. Trädgårdskrasse kan
allmänt kallats för "stockholmare" & de brokblodiga
männorna i främlingsarmen var "fyska vällar". De flesta
allmänt kända värlar ha mig haft öknamn förutom de
vedertagna svenska namnen men det var väl inte till.
Om ett otydligt upphåll i så hög grad på en plats eller
hur en enskild bonde & man inte hade något bestämt
namn på det kunde det kända att det gick nerom efter
platsen ja t.o.m. efter bonden med tillägg av tee-riten
ihand där namnet åter bort ifrån fortlevde det in i
en annan generation liksom de personliga öknamn
etttydighet att: man kan sätta en målänning på en sten;
huvudet har varit känt men det är ju allmänt känt.
"Vände man ut jorden genom en dörr kan man in
genom den andra" heter det om judarnas efterkäng-
senhet när de gick omkring med sina knyter.
Talesättet att farsingarna hade gjort blod har varit
känt & citerat när tillfälle därtill gavs.

Ramsen och versar har jag redan berättat om för kännia
till förut insänt material (även i Lands mäs arkivet)
Glämn. Som jag förut nämnt närmade man yng
o västgötamäli när man gjorde sig till på det nys
blev en misslyckat Fungnets-r i båda målen liksom och
i måländskan.

Om Fägen har man också haft diverse känn. När ge-
marstället var på väg upp för backen sade lokoms-
tivet något som tolkades som: "Kom o hjälp - kom o hjälp!"
Ned för backen lät det: "Tack för hjälpen - tack för hjälpen!"
När Fäget mellan Ystad o Ekalns ländes återut här-
ifrån sade man: "Nu kommer lonskmalived
i Dalaled." När de stna hundarna i S. Åby skaldes på
1866 lät det enligt de gamla om de första att tolka det
som: "Nu - kommer - nu kommer - nu kommer lotten - nu
kommer lotten - lotten äro Gestor lotten äro Gestor, frist rakta
o fristhöp så lite fortare o så med de små hundarna infall-
lande med bjäbb, lotten äro Gestor."

Den Femma ö den Fjorde ättorpan kan man kan samman-
ställt med det goda ö det dåliga kosthållit ö g med
räd ö lägenhet. Där det var en mål matmoder ropade
äternas till varandra: "Slut ja, kån edn?" I kvistri-
en om drängen ö ostskivan som var en allmänt känd
kan det här betat: "Nu kan ja lya ske bro jän
min syn igen, i middes kunn ja inte se nunn
egyn: vällingen men nu kan ja se skervarpe
hjorka gjum om ostastichjed.

Förinnan som tjänat pign: I. 1860-talet
återgas med tryck på eljudet öftu ortens dialekt
en mål minas klagan över drängens kränket på:
"Den kresne drängjen kan vil inte ede mer enn
er käl ~~happe~~ kåpe pan toppen ö kan ska ti po
köred skåle döm, facke vill ja far, kan edn en
hel kåpe nu skaa er po." Samma men, som skille
sig på de andra i byn just genom detta, sådes också räkna
sällabenen på drängens "tallarkj" med påföljd att kan

åt upp dem i på så sätt - "lurte na".

Histrier. Hvarke det här kan passa att återgeva en historia som rör sig om otäms stora reformer. En Rätger chocklear. Den berättades för mig av min nära 80 åriga mormor när jag var liten i Pahl. Hennes hustru Elm var född 1818 i vad hon berättat om chocklear var ju återgiven i första hand o' alltså tog då nära i tiden i i jiskt minne. Chocklear var ute i red kring sine ägr som kan brukade o' pöke då lina en vaktpojke som låg bak i gårdens sjunga en visa. Hvar gav mig i samspel med pojken o' bod honom sjunga visan för mig så skulle han få en päng. Det var en visdom om chocklear som pojken sjöng men kan inte minna päng. Mormor sjöng nog flera verser, visan hade varit lång, men eftersom det sjöts minns jag endast denna vers: - "Kall chocklear - sina bönnen kring sprun - Di kan inte armod o' vänta - är dageli ränta - panthoffen o' käl - Ti varit indaste mål" - - -

Man sade alltid Macheleren eller Kal Machelen, man kände
på Karl Rutger, förmanen i vandra myskhet för odling av
kål & potatis. Visan visade ju folkets inställning till
Machelen i hans uppförande & är säkert att de fast
på då den kommit till i den tid då det hände som
talas om. Benämningen stroland för orten som
man ofta får se i samband därmed kan säkert
aldrig haft buksam bland folket då det inte
alls stämmer med dialekten att kalla fält för
land & man hellre sade spå en stia. Där yttan
det fällets kan det nog varit en någon helt utom-
bys. Ej heller benämningen "röden om landsvägen för
symmetbygarna är gammalt & insöfat utan tillkom-
mit i senare tid, de gamla sade aldrig så.

Man hade enligt att den som trodde sig kunna "så gassa"
(= råglösa = stamvaxter på rögen som där äter övergick till
något rögen odlades i mager dålig jord) & på råg igen & jag
minns sjöta en gammal man som påstod sig ha gjort så.

Med fläskbiter i en träd över bordet är det på samma sätt
som med drängen & ostbiter det är en kvinna som passerar
in i de färdiglagade som är från känd, men som kallas
& var som kallas. An var det en bestämd person, en
"vin skreddaren" eller "skomagaren" som hade fläsk-
biter hängande i en träd över matbordet bet en bit av
brödet & tog på fläsket & drog upp det med händer om han
skallt mer det. Det kan motiveras ensom med skälhet
ensom med fattigdom. Om den var överflödade i
mat & dryck sade man att: "Den ville kallas ha fet
& doppa tal (= Talg) i (kunde tillämpas på stoffbarna)
Efter en man som på 1860-talet haft en gård här intill &
som var en drinkare hade man annu i min barndom
en kvinna. När han satt ensam & drack fristående han
sig att han hade sällskap & skålade med drickskurret
under han sade ensom: "Skål Per!" "Tack för de Per Larssen"
"Skål Per Larssen?" "Tack för de Per"
En karaktäristisk mans person som på 1850-talet gick omkring

i bygden bunkade rätt som han gick eller satt inne
i några stuga ropa: "Jusses brors!" eller krier di i
drickabången. Jusses kärten var slod min far inte,
något som inte eller hade jag för mig. Den fria delen
av denna ramsa blev ett ganska uttryck för förvåning
av samma bärde ungefär som: "Kej inte spickjaka
mina träske." Tobigare var dock inte nämnda original.
Som berättade för Johan Wors ö bodde i en jordkula i Blå
men inte var tuffare, än att när "Morsken" ägaren av skum-
mälla prägade honom på spe: "Hur många visor ska de
ti en korr Johan?" fick till svar: "Som de ska skrika
(= klinga) ti en rappa ska de visa ti en korr," också
det ett talesätt som fortlevde en tid men nu är glömt.
Det berättades också att originalen Wors Läst i Wors var ute
i gick i sällskap (senare hälften av 1800-talet) i Wors Läst vid be-
rätt: en gärd passade på att ta en slaktid går som kan låt
Wors bära. Stollen upptäcktes starkt i man satte efter tjuren-
na. Wors Läst som var en väldigt löpare, deras obemannat.

knappade åt sig gäsen ö sprang under medan Knor fick
pygglit. Därmed skulle Knor ha fått yttre ordet:
"Den alla yr har far", en vid tillfället väl motiverad
omvändning av ordspillet som redan hade kommit
som skämtfullt talesätt. Jag har hört historier om
folk som kommit till bygden från stätten (V. Torp) ö
der har nog sin upprinnelse på stätten.

Förhållandet till andra bygder har vad jag vet varit
aldrig varit så spant att i vanliga fall ö bland
ordentligt folk åknamn kommit till användning, det
har varit mera om än man emellan. Det enda jag vet
är att en Tindens till sommarjuka ö mindrevärdskän
härsla kunde spåras när "de rika släktarna" uppf-
trädde som herres på tappan t. ex. vid skogs auk-
tionerna i ortens skogar, det de var kunniga på
inrop av rätt behör av vid de skogar sålles på
egentliga ställen. "De kom, rika ö dörja ö bestående
priset i skyddet eute, så de fick vi ha den gången, de

va ente järe er an som va Toorger ti re ti stiorana
Tiö/jä er syl i värd "har jag hört de gamla säga.
som var med på 1820-80 talet.

Okan har nog fastslä att här, i de tät bebyggda rook-
varna, släktrelationerna släkterna emellan gjort
att samhörigheter var så stn att rooken-ö även här
nadsgränserna ej spelat någon avgörande roll
utan det ha varit slättbyggd ö skogsbyggd som
utgjort gräns ö därmed också förmögenhetsförhållan-
dena men det var säkert lika lätt att finna en nöj-
fattig skogs om en beläfen rik slätt ö kanske
lättare en stillpedaställd slätt än en d: skogs.
Stadsborna ville nog gärna fin ha roligt på landsbornas
bekostnad ö förlöfliga dem, men bönderna lurode i
sin sin stadsborna när de kom åt ö köla dem för dem
men redan på 1860-80 talen tog invasionen från land-
bygden till staden här närmst skolan sådan fast
att mellan stad ö landsbyggd uppstod släktskapsförhål-
lande

ö därmed så intimt umgärse att de till en del utjäm-
made motsättningarna, de som i sidan ställning
att de inte kunde undvara varandra allt efter
som städerna växte och vare lands byggnads till-
växt. Åren förbindelsen med Danmark var lielig
på jämvägs byggenas tid på 1840 talen då många
ungdomar lärfärdan reste över ö arbetade där någon
tid men nyssan därav är som så lätt upplärde
att jag inte har minnas något av öarna ö tal-
sätt. När denna tid fast jag säkerst kunde något
i min barndom då släktingar leode som varit med.
Det enda jag minnas som har ryftt det var ett talerätt
när det regnade ö man sade: "Vi får göra liksom de
gör i Hjöreneken - där har de de bästa när de vill".
Bildandet av storkommunen tycks ej heller ha ge
upplär till några stora städsligheter utom naturligen när
det gäller en fattigare rikskommunens uppgång i en mera
välutvecklad enhet, den vill man givetvis helst slippa.